

با نمایندگان مردم در مجلس نهم

۷. تکالیف و اختیارات نمایندگی مجلس

کد موضوعی: ۲۴۰

شماره مسلسل: ۱۲۰۹۳

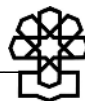
دفتر: مطالعات حقوقی

بهمن ماه ۱۳۹۰

به نام خدا

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱
چکیده.....	۳
مقدمه.....	۳
۱. حقوق نمایندگان.....	۴
۱-۱. حقوق مرتبط با وظایف نمایندگی.....	۴
۱-۲. حقوق مرتبط با اداره مجلس.....	۸
۱-۳. حقوق اداری و مالی.....	۱۲
۱-۴. حقوق تقنینی.....	۱۵
۱-۵. حقوق نظارتی.....	۲۱
۲. تکالیف نمایندگی.....	۲۳
۲-۱. رعایت نظم و انضباط.....	۲۳
۲-۲. حضور در جلسات مجلس و کمیسیون.....	۲۵
۲-۳. لزوم عضویت در یک کمیسیون و شرکت در کمیسیون دیگر در صورت تقاضا.....	۲۶
۲-۴. شرکت در رأی‌گیری.....	۲۷
۲-۵. تصویب قوانین به‌منظور اجرای اسناد بالادستی.....	۲۷
۲-۶. التزام به سوگند.....	۲۹
۲-۷. پاسخگویی در مقابل مردم.....	۲۹
منابع و مآخذ.....	۳۰

با نمایندگان مردم در مجلس نهم ۷. تکالیف و اختیارات نمایندگی مجلس

پیشگفتار

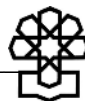
جایگاه مجلس شورای اسلامی در مقام «خانه ملت» که «عصاره فضایل مردم» است و در جایگاه مرجع انحصاری قانونگذاری در کشور که صلاحیت نظارت بر امور کشور را هم دارد به قدری والا است که معمار کبیر انقلاب اسلامی خمینی روح الله این جایگاه را در رأس امور دانست.

وظیفه نمایندگی وظیفه الهی در مقام نمایندگی مردم در نظام اسلامی است و نمایندگان محترم مجلس ضروری است که با علم و عمل به این تکلیف عمل نموده و پاسدار حقوق مردم شریف بوده و در تحقق اهداف انقلاب اسلامی تلاش نمایند.

مهمترین وظیفه مجلس شورای اسلامی و نمایندگان محترم مجلس، قانونگذاری و نظارت بر حسن اجرای قوانین مصوب است. بدیهی است برای کارآمدی و اثربخشی هرچه بیشتر فعالیت‌هایی که در بازه زمانی چهارساله دوره نهم مجلس در این دو عرصه انجام می‌گیرد لازم است تا نمایندگان محترم توجه خود را معطوف به موضوعات و مسائلی نمایند که تأثیر قانونگذاری آنها در نظام اجرایی کشور بادوام و فراگیر بوده و تضمین‌کننده توأمان توسعه و عدالت باشد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در راستای ارائه خدمت به نمایندگان محترم مبادرت به تهیه یک بسته اطلاع‌رسانی در موضوعات مختلف نموده است تا اطلاعات لازم و مورد نیاز اولیه را جهت نمایندگان برگزیده مردم در دوره نهم مجلس تأمین نماید و چنانچه نمایندگان برگزیده در موضوعاتی اطلاعات کمتری را داشته باشند با استفاده از این مجموعه امکان افزایش سطح دانش آنان در این موارد فراهم شود. موضوعاتی که در این سلسله گزارشات انتخاب شده‌اند در موضوعات مختلف حقوقی، سیاسی، اقتصادی، برنامه و بودجه، اجتماعی، زیربنایی، انرژی و صنعت و معدن با همین رویکرد برگزیده و اولویت‌گذاری شده‌اند.

امید است آنچه انتشار یافته و در اختیار قرار گرفته قابل استفاده و مفید باشد و اطلاعات اولیه لازم مورد نیاز را برای نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی فراهم نماید. همچنین امید است دوره نهم مجلس شورای اسلامی با همکاری تمام نهادهای مؤثر در سیاستگذاری و همت نمایندگان شاهد دوره‌ای پربار و کارآمد از نظام قانونگذاری باشیم که مرضی حضرت حق جل و علا و حضرت بقیة‌الله قرار گیرد.

چکیده

نمایندگان مجلس شورای اسلامی به موجب قانون اساسی و آیین نامه داخلی مجلس دارای صلاحیت ها، وظایف، اختیارات و حقوقی هستند که در ارتباط با نمایندگی آنها مطرح می شود. در این گزارش ابتدا حقوق و سپس تکالیف نمایندگان مورد بررسی و احصا قرار گرفته است. حقوق نمایندگان در قالب پنج دسته «حقوق مرتبط با وظایف نمایندگی»، «حقوق مرتبط با اداره مجلس»، «حقوق اداری و مالی»، «حقوق تقنینی» و «حقوق نظارتی» مورد بحث قرار گرفته است. تکالیف نمایندگان نیز در قالب «رعایت نظم و انضباط»، «حضور در جلسات مجلس و کمیسیون»، «لزوم عضویت در یک کمیسیون و شرکت در جلسات کمیسیون دیگر در صورت تقاضا»، «شرکت در رأی گیری»، «التزام به سوگند» و «پاسخگویی در مقابل مردم» مورد بررسی قرار می گیرد.

مقدمه

مجلس شورای اسلامی به موجب قانون اساسی دو وظیفه مهم «قانون گذاری» و «نظارت» را برعهده دارد. نمایندگان مجلس شورای اسلامی وکلای ملت به حساب می آیند که به نمایندگی از مردم دو وظیفه مهم فوق را تمشیت می کنند. تکالیف و حقوق نمایندگان شامل مواردی است که برای انجام وظایف نمایندگی مجلس برای نمایندگان به رسمیت شناخته شده است.

۱. حقوق نمایندگان

۱-۱. حقوق مرتبط با وظایف نمایندگی

۱-۱-۱. مصونیت نمایندگان

از آنجا که نمایندگان به واسطه ایفای وظایف نمایندگی ممکن است در معرض اتهام‌هایی قرار گیرند، لذا نیاز به حمایت خاص قانونگذار قانون اساسی بوده‌اند. این نیاز در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در اصل هشتادوششم قانون اساسی مورد توجه قرار گرفته است.

طبق اصل هشتادوششم قانون اساسی «نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهارنظر و رأی خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرائی که در مقام ایفای وظایف نمایندگی خود داده‌اند تعقیب یا توقیف کرد».

مطابق ماده (۷۵) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس نیز نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهارنظر خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرائی که در مقام ایفای وظایف خود داده‌اند، تعقیب یا توقیف کرد و یا از حقوق اجتماعی محروم نمود.

وظایف نمایندگی شامل نطق، بحث‌های داخل دستور، بحث‌های جلسات کمیسیون‌ها، اظهار نظراتی که برای اعمال اصل هشتادوچهارم قانون اساسی انجام می‌شود و سایر موارد نظارتی و قانونی است (تبصره ماده (۷۵)).

بنابراین اگر نماینده‌ای در ارتباط با حوزه وظایف نمایندگی خود (مندرج در

تبصره ماده فوق) اظهارنظر نموده یا رأی دهد، قابل تعقیب یا توقیف نبوده و از حقوق اجتماعی محروم نمی‌گردد.

قاعده حقوقی فوق با نظریه تفسیری شورای نگهبان درخصوص اصل هشتادوششم قانون اساسی، مورد تشریح قرار گرفت. طبق نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۰ شورای نگهبان اصل هشتادوششم قانون اساسی در مقام بیان آزادی نماینده در رابطه با رأی دادن و اظهارنظر در جهت ایفای وظایف نمایندگی، در مجلس است و ارتکاب اعمال و عناوین مجرمانه از شمول این اصل خارج می‌باشد و این آزادی منافی مسئولیت مرتکب جرم نمی‌باشد.

براین اساس مصونیت پارلمانی شامل مواردی خارج از عناوین مجرمانه است و نمایندگان مجلس نمی‌توانند به استناد این مصونیت پارلمانی مرتکب اعمالی شوند که عناوین مجرمانه بر آنها صدق می‌کند.

۲-۱-۱. حق رد نسبت ناصواب

نماینده حق دارد که در صورت ایراد نسبت نادرست به وی در جلسه رسمی مجلس، از طریق ایراد سخنرانی در صحن مجلس به مدت پنج دقیقه از خود دفاع کند. طبق ماده (۷۷) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی اگر در جلسه رسمی ضمن نطق یا مذاکره صریحاً یا تلویحاً نسبت سوئی به یکی از نمایندگان داده شود یا عقیده و اظهار او را برخلاف جلوه دهند و نماینده مذکور برای رد آن نسبت به رفع اشتباه در همان جلسه یا در جلسه بعد اجازه نطق بخواهد، بدون رعایت نوبت تا پنج دقیقه اجازه نطق داده می‌شود. لذا در صورت اظهار نسبتی نادرست به نماینده، وی حق دارد برای رد آن نسبت به رفع اشتباه در همان جلسه یا در جلسه بعد اجازه نطق بخواهد.

۳-۱-۱. حق ایراد نطق

هر نماینده حق ایراد سخنرانی در صحن مجلس را دارد. در هر جلسه رسمی سه نفر از نمایندگان می‌توانند به نوبت حداکثر به مدت هفت دقیقه نطق نمایند. همچنین دو نفر از نمایندگانی که در آن جلسه نوبت نطق نداشته باشند به جهت مسائل ضروری می‌توانند یک ساعت قبل از شروع جلسه در لوح مخصوص یا دستگاه الکترونیکی ثبت‌نام کرده و حداکثر به مدت پنج دقیقه نطق نمایند. در صورتی که بیش از دو نفر از نمایندگان متقاضی این نطق باشند، هیئت رئیسه به قید قرعه به دو نفر وقت خواهد داد. هیچ‌یک از نمایندگان نمی‌توانند در مدت دو ماه بیش از یک‌بار نطق پنج دقیقه‌ای نمایند. همچنین نماینده حق واگذاری تمام‌وقت خود را به نماینده دیگر دارد (ماده (۱۰۶)).

۴-۱-۱. حق حمایت شدن

نماینده باید تحت حمایت هیئت رئیسه مجلس قرار گیرد تا به ناحق مورد تعرض و یا تهمت قرار نگیرد. طبق بند «۱۱» ماده (۲۳) یکی از وظایف هیئت رئیسه عبارت است از «حفظ شأن و منزلت و اقتدار مجلس و دفاع از حقوق و جایگاه قانونی نمایندگان».

۵-۱-۱. حق صدور بیانیه

نمایندگان می‌توانند درخصوص امور اساسی و مهم برای بیان موضع خود اقدام به صدور بیانیه نمایند. نمایندگان می‌توانند در مسائل مهم مملکتی یا بین‌المللی یا مناسبت‌های خاص بیانیه صادر نموده و به رئیس جلسه تحویل نمایند. چنانچه بیانیه صادره به امضای حداقل بیش از نصف مجموع نمایندگان برسد، متن آن بدون ذکر اسامی نمایندگان در پایان جلسه علنی مجلس قرائت و طی نامه رسمی به مراجع

ذیربط ارسال خواهد شد و اسامی نمایندگان امضاکننده بیانیه در مشروح مذاکرات چاپ می‌شود (ماده (۱۱۵)).

۶-۱-۱. جایگاه نمایندگان

محل استقرار نمایندگان می‌تواند در انجام نمایندگی مهم باشد. تعیین این محل بدین صورت است که جایگاه نمایندگان، پس از ارائه اعتبارنامه نمایندگان به مجلس به حکم قرعه تعیین می‌شود و در دفتر مخصوص ثبت خواهد شد. قرعه‌کشی هر ۶ ماه یک مرتبه تجدید می‌شود. نمایندگانی که در قرعه قبل در قسمت جلو مجلس بوده‌اند به حکم قرعه در قسمت دوم مجلس استقرار خواهند یافت. در دو ردیف اول رئیس‌جمهور، معاونان و مشاوران او، اعضای شورای نگهبان و هیئت وزیران و معاونان امور مجلس و دیگر افراد مجاز طبق این آیین‌نامه خواهند نشست (ماده (۴) آیین‌نامه).

۷-۱-۱. حق درخواست تغییر عضویت در کمیسیون

نماینده می‌تواند تقاضای تغییر کمیسیون خود را بنماید. طبق ماده (۵۱) «هر نماینده هر ۶ ماه می‌تواند پس از گذشت ۶ ماه از آغاز کار هر دوره مجلس از طریق هیئت رئیسه تقاضای تغییر کمیسیون را بنماید. این تغییر و انتقال با موافقت اکثریت اعضای کمیسیون‌های ذیربط انجام می‌پذیرد».

۸-۱-۱. درخواست صدور کارت ورود به محل تماشایان

نماینده می‌تواند برای موکلین خود (مردم حوزه انتخابیه خود) یا هر شخصی که به وی مراجعه کرده است، درخواست صدور کارت ورود به محل تماشایان را بکند. طبق تبصره «۱» ماده (۵) هر نماینده می‌تواند در هر جلسه برای حداکثر سه نفر که به آنها

اعتماد دارد، درخواست صدور کارت ورود به محل تماشاچیان را بنماید. انتظامات مجلس موظف به صدور کارت برای آنان می‌باشد.

۹-۱. اعتراض به اعتبارنامه نمایندگان

پس از آنکه هیئت رئیسه در ابتدای شروع به کار مجلس فهرست اعتبارنامه‌های نمایندگان را تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار داد، چنانچه نماینده‌ای به هریک از اعتبارنامه‌ها معترض باشد، حداکثر ظرف مدت سه روز از تاریخ انتشار فهرست فوق‌الذکر اعتراض خود را کتباً به شعبه مربوطه تقدیم می‌دارد. شعبه موظف است حداقل ۲۴ ساعت قبل از بررسی هر اعتبارنامه از معترضین جهت توضیح اعتراض خود دعوت به عمل آورد (ماده (۶۶) آیین‌نامه).

۲-۱. حقوق مرتبط با اداره مجلس

۱-۲-۱. انتخاب هیئت رئیسه

تعیین رئیس و هیئت رئیسه مجلس از حقوق نمایندگان است. طبق ماده (۱۵) آیین‌نامه انتخاب رئیس در نوبت اول با اکثریت مطلق آرای نمایندگان صاحب رأی است و انتخاب نواب رئیس، دبیران و ناظران هرکدام جداگانه و با اکثریت نسبی و رأی مخفی و با ورقه خواهد بود. در صورتی که در انتخاب رئیس در نوبت اول اکثریت مطلق حاصل نشود، در نوبت دوم اکثریت نسبی کافی خواهد بود.

۲-۲-۱. حق دریافت گزارش کامل از تصمیمات و اقدامات هیئت رئیسه

نمایندگان مجلس باید از تصمیمات و اقدامات هیئت رئیسه مطلع باشند تا بتوانند بر

آنها نظارت کنند. طبق بند «۶» ماده (۲۱) آیین‌نامه رئیس مجلس مکلف به ارائه گزارش کامل از تصمیمات و اقدامات هیئت رئیسه در رابطه با مسائل مختلف مربوط به مجلس و واحدهای تابعه آن هر سه ماه یکبار به نمایندگان است.

۳-۲-۱. حق اعتراض به اداره جلسات مجلس و نحوه ایفای وظایف هیئت رئیسه

نمایندگان می‌توانند به نحوه اداره مجلس اعتراض نمایند. هرگاه نمایندگان به کیفیت اداره جلسات یا سایر امور مجلس و نحوه ایفای وظایف رئیس یا سایر اعضای هیئت رئیسه معترض باشند، می‌توانند طی تقاضای کتبی با امضای حداقل ۲۵ نفر و یا به درخواست کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس، تشکیل هیئت رسیدگی به اعتراضات، مرکب از رؤسای کمیسیون‌های تخصصی و اعضای کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس را درخواست نمایند. کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مکلف است ظرف مدت سه روز نسبت به تشکیل هیئت رسیدگی به اعتراضات، اقدام نماید. هیئت اخیر مکلف است ظرف ده روز با حضور سه نفر از منتخبین معترضین، به موضوع رسیدگی نماید. در صورتی که اکثریت اعضای هیئت رأی بر عدم صلاحیت فرد مورد اعتراض بدهند عضویت وی در هیئت رئیسه تعلیق می‌شود. گزارش هیئت در این باره در جلسه غیرعلنی مورد بررسی قرار می‌گیرد و در اولین جلسه علنی مجلس بدون بحث به رأی‌گیری گذاشته می‌شود. در صورت رد عدم صلاحیت، عضو مزبور به کار خود ادامه خواهد داد و در غیر این صورت از سمت خود مستعفی شناخته می‌شود و حق شرکت در انتخابات مجدد آن دوره را ندارد (ماده ۲۵) آیین‌نامه).

۴-۲-۱. درخواست اصلاح مشروح مذاکرات مجلس

نماینده می‌تواند به درج اظهارات خلاف بیانات خود در مشروح مذاکرات اعتراض نمایند. مذاکرات کامل هر جلسه همراه با مصوبات ضبط و ثبت و حداکثر ۴۸ ساعت پس از آن، بین نمایندگان توزیع می‌شود. نماینده‌ای که در صورت مشروح مذاکرات مطلبی برخلاف اظهارات او ثبت شده باشد، به‌طور اختصار می‌تواند فقط نسبت به همان مورد در جلسه رسمی تذکر دهد و بعداً اصلاح آن قسمت از مذاکرات، در مجموعه مذاکرات مجلس درج می‌شود (ماده (۱۱۲) آیین‌نامه).

۵-۲-۱. حق درخواست تشکیل جلسه غیرعلنی

نمایندگان می‌توانند درخواست تشکیل جلسه غیرعلنی نمایند تا مسائل مهم امنیتی را خارج از اطلاع دیگران مورد بررسی قرار دهند.

مطابق ماده (۱۰۳) آیین‌نامه داخلی مجلس، در صورت اضطرار که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای کتبی رئیس‌جمهور یا یکی از وزرا یا ده نفر از نمایندگان، جلسه غیرعلنی تشکیل می‌شود. در این صورت، تقاضاکنندگان ادله خویش را مبنی بر وجود شرایط اضطرار و اقتضای امنیت کشور و در نتیجه لزوم برگزاری غیرعلنی جلسه رسمی مجلس، حداکثر تا مدت ۱۵ دقیقه، متوالیاً و یا متناوباً در دو نوبت، ارائه و سپس یک نفر به‌عنوان مخالف حداکثر تا ۱۵ دقیقه صحبت می‌کند، در صورت تصویب دوسوم حاضران، کار رسیدگی در جلسه غیرعلنی ادامه می‌یابد، در غیراین صورت، جلسه به حالت علنی بازگشته و به روال عادی عمل خواهد کرد.

مصوبات جلسه غیرعلنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان

به تصویب سه چهارم مجموع نمایندگان برسد (تبصره «۱» ماده (۱۰۳)).

تشخیص رفع شرایط اضطراری برای انتشار مذاکرات و مصوبات جلسات غیرعلنی برای اطلاع عموم با مجلس است که با پیشنهاد حداقل ده نفر از نمایندگان و مذاکره به نحو مقرر در آیین‌نامه در جلسه غیرعلنی و تصویب اکثریت حاضرین در مجلس عملی می‌گردد (تبصره «۲» ماده (۱۰۳)).

۶-۲-۱. درخواست اخذ رأی علنی

نمایندگان می‌توانند جهت شفاف‌سازی و پیشگیری از سوءاستفاده، تقاضای اخذ رأی با ورقه و علنی را نمایند. هرگاه حداقل ده نفر از نمایندگان به جای استفاده از دستگاه الکترونیکی و یا قیام و قعود رأی علنی با ورقه را تقاضا نمایند. ابتدائاً بدون بحث نسبت به درخواست، رأی‌گیری به عمل می‌آید و در صورت تصویب درخواست، اصل موضوع با ورقه و به‌طور علنی به رأی گذاشته می‌شود (ماده (۱۲۳) آیین‌نامه).

۷-۲-۱. تردید در نتیجه اخذ رأی با قیام و قعود

نمایندگان می‌توانند جهت اطمینان از رأی مجلس، درخصوص نتیجه رأی‌گیری با قیام و قعود تردید نمایند. در مواردی که نتیجه اخذ رأی با قیام و قعود بلافاصله توسط دو نفر از دبیران هیئت رئیسه و یا ظرف مدت ۱۵ دقیقه بعد از اعلام رأی مذکور توسط ۲۵ نفر از نمایندگان حاضر در مجلس مورد تردید باشد بدون بحث با ورقه نسبت به تردید به عمل آمده رأی‌گیری خواهد شد. در صورتی که درخواست تردیدکنندگان به تصویب نصف به علاوه یک نمایندگان حاضر در جلسه برسد نتیجه آن ملاک عمل قرار خواهد گرفت. چنانچه تردید در ۱۵ دقیقه آخر جلسه باشد،

می‌توان در جلسه نسبت به تردید رأی‌گیری نمود (ماده (۱۲۶) آیین‌نامه).

۸-۲-۱. درخواست تشکیل کمیسیون ویژه

نمایندگان می‌توانند برای انجام امور مهم تقاضای تشکیل کمیسیون ویژه بنمایند. در مسائل مهم و استثنائی که برای کشور پیش می‌آید و در این خصوص تشکیل کمیسیون ویژه‌ای برای رسیدگی و تهیه گزارش ضرورت پیدا می‌کند، به پیشنهاد حداقل ۱۵ نفر از نمایندگان و تصویب مجلس، این کمیسیون تشکیل می‌شود. اعضای کمیسیون ویژه که ۱۵ نفر خواهند بود، مستقیماً در جلسه علنی توسط نمایندگان با رأی مخفی و اکثریت نسبی انتخاب خواهند شد. هیئت رئیسه مجلس می‌تواند طرح‌ها و لویحی را که در حوزه مسائل مربوط به کمیسیون ویژه تشخیص دهد به آن کمیسیون ارجاع نماید (ماده (۵۹) آیین‌نامه).

۳-۱. حقوق اداری و مالی

۱-۳-۱. مقرری نمایندگی

نمایندگان دارای حقوق مادی نیز بوده و از مجلس مقرری ماهیانه و هزینه‌های نمایندگی دریافت می‌نمایند. طبق ماده (۸۲) آیین‌نامه داخلی مجلس، بودجه سالیانه مجلس به پیشنهاد هیئت رئیسه پس از مشورت با کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات برای دولت ارسال می‌شود تا در بودجه سالیانه کل کشور درج شود. همچنین مقرری و هزینه‌های نمایندگی در هر سال در جلسه مشترک هیئت رئیسه با کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی به تصویب می‌رسد.

(تبصره ماده (۸۲)).

۲-۳-۱. تعطیلات و مرخصی

مجلس دارای تعطیلات تابستانی می باشد. طبق ماده (۸۴) «تعطیلات تابستانی مجلس در هر سال سی روز است که زمان آن با تشخیص مجلس تعیین می شود. هیئت رئیسه می تواند در تنظیم برنامه جلسات علنی و کمیسیون ها به گونه ای عمل کند که نمایندگان در هر ماه یک هفته کاری هم برای رسیدگی به وظایف نمایندگی فرصت داشته باشد.

تبصره - در صورت ضرورت، رئیس مجلس می تواند با تقاضای حداقل ۵۰ نفر از نمایندگان و یا درخواست دولت، با ذکر دلیل، در اوقات تعطیل، مجلس را به طور فوق العاده دعوت به انعقاد نماید».

همچنین، یکی از حقوق نماینده استفاده از مرخصی است. طبق ماده (۸۵) «نمایندگان یک ماه در هر سال حق استفاده از مرخصی با حقوق را دارند. استفاده از مرخصی ضروری بدون حقوق نیز، با موافقت هیئت رئیسه، حداکثر یک ماه در سال خواهد بود و در صورت عدم استفاده می توانند در سال های بعد استفاده نمایند».

درخصوص نحوه کسب مرخصی باید خاطرنشان کرد که طبق ماده (۸۶) «اجازه مرخصی تمام مدت یک جلسه یا قسمتی از جلسات مجلس با موافقت هیئت رئیسه مجلس و در کمیسیون ها و شعب با رؤسای کمیسیون ها و شعب خواهد بود» و نیز طبق ماده (۸۷) «هیچ یک از نمایندگان قبل از تحصیل مرخصی نمی تواند غیبت نماید مگر با عذر موجه از قبیل بیماری یا حوادث غیرمترقبه».

۳-۳-۱. مأموریت‌ها

مأموریت‌های رسمی فردی و جمعی نمایندگان برای شرکت در سمینارها، اجلاس‌ها و بازدیدهای فنی و تخصصی در داخل و یا خارج از کشور با تصویب کمیسیون ذیربط و تأیید هیئت رئیسه انجام خواهد شد. نتایج حاصل از مأموریت به آن کمیسیون و هیئت رئیسه مجلس تسلیم می‌گردد (ماده (۸۳) آیین‌نامه).

۴-۳-۱. استعفا

یکی از مهمترین حقوق استخدامی، حق استعفاست. طبق ماده (۹۲) «هر نماینده که اعتبارنامه او به تصویب رسیده است، می‌تواند از مقام نمایندگی استعفا دهد. پذیرش استعفا موکول به تصویب مجلس است».

نحوه بررسی استعفا بدین صورت است که نماینده تقاضای استعفای مدلل خود را به‌عنوان رئیس مجلس می‌نویسد و رئیس مجلس آن را در اولین جلسه علنی و بدون قرائت متن، اعلام و در دستور کار هفته بعد می‌گذارد (ماده (۹۳)). همچنین نماینده متقاضی استعفا و مخالف یا مخالفین نیز می‌توانند صحبت کنند و پس از آن رأی‌گیری به‌عمل می‌آید. در صورت تصویب تقاضای استعفا، مراتب از طریق هیئت رئیسه به وزارت کشور اعلام می‌شود تا طبق قانون انتخابات اقدام نماید (ماده (۹۴)). حق استعفا دارای محدودیت است. طبق ماده (۹۵) «هرگاه تقاضای استعفای تعدادی از نمایندگان به‌نحوی باشد که مانع از تشکیل جلسه رسمی گردد، قابل طرح در مجلس نیست».

۵-۳-۱. حق اختصاص دفتر کار در حوزه انتخابیه

نماینده باید بتواند از امور حوزه انتخابیه خود مطلع بوده و در جریان مسائل و مشکلات مردم به طور مستقیم قرار گیرد. در راستای ایفای هرچه بهتر وظیفه نمایندگی، همچنین حفظ شأن و منزلت مجلس و جایگاه حقیقی نمایندگان، هیئت رئیسه می تواند به منظور برقراری ارتباط مؤثر نمایندگان با موکلین و نمایندگان دستگاه های اجرایی و نهادهای رسمی و غیررسمی در مرکز و حوزه انتخابیه با اختصاص فضای فیزیکی مناسب (دفاتر کار و ملاقات عمومی) هرگونه امکانات سخت افزاری و نرم افزاری مورد نیاز را فراهم نماید (ماده (۶۳) آیین نامه).

۴-۱. حقوق تقنینی

۱-۴-۱. پیشنهاد طرح های قانونی

مطابق اصل هفتاد و چهارم قانون اساسی طرح های قانونی با امضای حداقل ۱۵ نفر از نمایندگان قابل طرح است. طرح های قانونی با امضا و ذکر نام حداقل ۱۵ نفر از نمایندگان در مجلس به رئیس تسلیم می شود و پس از اعلام وصول و قرائت عنوان آن توسط رئیس مجلس یا یکی از دبیران، در همان جلسه به کمیسیون های مربوط ارجاع می شود. این طرح ها پس از ارجاع به کمیسیون های ذیربط چاپ و توزیع و نسخه ای از آن توسط رئیس برای وزیر یا وزیران مربوط ارسال می گردد (ماده (۱۳۰) آیین نامه).

۲-۴-۱. تقاضای فوریت برای طرح‌ها و لوایح

طرح‌ها و لوایح به لحاظ اهمیت و نحوه رسیدگی به آنها به طرح‌ها و لوایح عادی، یک‌فوریتی، دو‌فوریتی و سه‌فوریتی تقسیم می‌گردند. وقتی که فوریت طرح یا لایحه‌ای تقاضا می‌شود، پس از توضیح پیشنهادکننده یا یکی از پیشنهادکنندگان و اظهارات مخالف و موافق، نسبت به فوریت، رأی گرفته می‌شود. در صورتی که تقاضای فوریت ضمن طرح یا لایحه مطرح نشده باشد، ۱۵ نفر از نمایندگان نیز می‌توانند کتباً تقاضای فوریت آن طرح یا لایحه را بنمایند (ماده (۱۵۹) آیین‌نامه).

۳-۴-۱. حق درخواست اولویت برای طرح یا لایحه

نمایندگان می‌توانند برای طرح یا لایحه خاص، تقاضای اولویت نماید تا خارج از ترتیب وصول در دستور مجلس قرار گیرد. طبق ماده (۱۰۲) «... طرح‌ها و لوایحی که دارای اولویت باشند ممکن است بنا به تقاضای دولت و یا ۱۵ نفر از نمایندگان و با موافقت هیئت رئیسه خارج از ترتیب وصول، در دستور هفتگی مجلس قرار گیرد. این دستور، به شرط پیشنهاد دولت و یا ۱۵ نفر از نمایندگان و تصویب مجلس، فقط یکبار دیگر قابل تغییر خواهد بود ...».

۴-۴-۱. تقاضای ارجاع طرح یا لایحه به کمیسیون طبق اصل هشتاد و پنجم

قانون اساسی

هرگاه ۱۵ نفر از نمایندگان قبل از شروع رسیدگی نهایی در مجلس تقاضای ارجاع طرح یا لایحه‌ای را طبق اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی به کمیسیون یا کمیسیون‌های مجلس بنماید، این تقاضا در جلسه علنی اعلام و به ترتیب در دستور

کار مجلس قرار می‌گیرد (ماده (۱۶۹) آیین‌نامه). هنگام طرح تقاضای مزبور در مجلس، نماینده منتخب تقاضاکنندگان، دلایل ضرورت ارجاع طرح و یا لایحه را حداکثر به مدت ده دقیقه بیان می‌نماید و سپس دو نفر مخالف و دو نفر موافق که قبلاً ثبت‌نام کرده‌اند و در صورت عدم ثبت‌نام، در مجلس نوبت گرفته‌اند، هریک به مدت ده دقیقه صحبت کرده و آنگاه رأی‌گیری می‌شود (ماده (۱۷۰) آیین‌نامه).

۴-۱. تقاضای مسکوت ماندن طرح یا لایحه قانونی

در صورتی که حداقل ۲۵ نفر از نمایندگان تا قبل از اتمام رسیدگی نهایی در مجلس کتباً از مجلس تقاضا کنند که طرح یا لایحه قانونی واصل شده به مجلس برای مدت معینی مسکوت بماند، پس از توضیح یکی از پیشنهاددهندگان به مدت پنج دقیقه و پاسخ آن از طرف یک مخالف به مدت حداکثر پنج دقیقه، رأی گرفته می‌شود. تقاضای مسکوت ماندن لایحه بدون موافقت معاون حقوقی و امور مجلس رئیس‌جمهور یا وزیر یا معاون امور مجلس زیربط پذیرفته نخواهد شد. تقاضای مسکوت ماندن در هر طرح و لایحه فقط برای یک مرتبه مجاز خواهد بود. هیئت رئیسه موظف است پس از گذشت مدت مسکوت ماندن، طرح یا لایحه را مجدداً در دستور کار مجلس قرار دهد (ماده (۱۸۰) آیین‌نامه).

۴-۱. تقاضای رسیدگی به طرح‌ها و لوایح معوقه از دوره قبل

در ابتدای هر دوره قانونگذاری، هیئت رئیسه صورتی از طرح‌ها و لوایحی را که معوق مانده به وسیله اداره کل قوانین تهیه می‌کند و در اختیار نمایندگان می‌گذارد. هر یک از طرح‌ها و لوایح معوقه که لزوم رسیدگی به آن به وسیله ۲۵ نفر از

نمایندگان تقاضا شود، طبق آیین‌نامه به کمیسیون‌های مربوطه ارجاع می‌شود و کمیسیون‌ها رسیدگی را به ترتیب مندرج در این آیین‌نامه انجام می‌دهند. هرگاه شور اول آن طرح‌ها یا لوایح قبلاً خاتمه یافته باشد، رسیدگی به طرح یا لایحه با پیشنهاد کمیسیون و تصویب مجلس یک‌شوری انجام خواهد شد (ماده (۱۴۰) آیین‌نامه).

۷-۴-۱. تقاضای بررسی مجدد طرح‌های رد شده

اگر طرحی مورد تصویب مجلس یا کمیسیون‌های موضوع اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی واقع نشد بدون تغییر اساسی تا ۶ ماه دیگر نمی‌توان آن را مجدداً به مجلس پیشنهاد کرد مگر با تقاضای کتبی ۵۰ نفر نماینده و تصویب مجلس (ماده (۱۳۳) آیین‌نامه).

۸-۴-۱. حق امکان سؤال یا مشورت‌خواهی از مرکز پژوهش‌های مجلس

نمایندگان می‌توانند جهت بهره‌گیری از نظرات کارشناسی و تخصصی، از مرکز پژوهش‌های مجلس استفاده کنند. معمولاً نمایندگان پیش‌نویس طرح‌های خود را برای تکمیل به کارشناسان این مرکز محول کرده و یا نظرات کارشناسی آن مرکز را در طرح خود لحاظ می‌کنند. همچنین هریک از نمایندگان می‌توانند انجام یک کار پژوهشی و تحقیقی درخصوص موضوعی معین را از مرکز پژوهش‌های مجلس تقاضا کنند.

طبق ماده (۲) «قانون شرح وظایف مرکز پژوهش‌های مجلس»، (مصوب

۱۳۷۴/۹/۱۹)، «مطالعه، پژوهش و ارائه نظرات کارشناسی در مورد تمام لوایح و طرح‌ها به نمایندگان و کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی در زمان مناسب» و «انجام پژوهش‌های موردی برحسب درخواست هیئت رئیسه، کمیسیون‌ها

و نمایندگان مجلس» یکی از وظایف این مرکز است.

۹-۴-۱. حق اخطار قانون اساسی و اخطار آیین‌نامه‌ای

نماینده می‌تواند تذکر مغایرت طرح یا لایحه با قانون اساسی را مطرح نماید و این اخطار بر سایر اظهارات مقدم است. اخطار راجع به منافی بودن طرح‌ها و لوایح و سایر موضوعات مورد بحث در مجلس با قانون اساسی مقدم بر اظهارات دیگر است و مذاکرات در موضوع اصلی را متوقف می‌کند. این اخطار باید با استناد به اصل مربوطه حداکثر ظرف سه دقیقه به عمل آید. در صورتی که رئیس مجلس اخطار را وارد بداند، بدون بحث از مجلس نظرخواهی می‌نماید چنانچه مجلس اخطار را وارد دانست رئیس نسبت به پذیرش اصلاحات پیشنهادی یا حذف مورد اشکال یا ارجاع آن به کمیسیون ذیربط جهت بررسی مجدد اقدام خواهد کرد (ماده (۱۸۱) آیین‌نامه).

همچنین نماینده می‌تواند درخصوص عدم رعایت آیین‌نامه داخلی مجلس تذکر دهد. در صورتی که نمایندگان نسبت به اجرای آیین‌نامه داخلی مجلس تخلفی را که مربوط به همان جلسه باشد مشاهده نمایند، حق دارند بلافاصله مورد تخلف را با استناد به ماده مربوطه بدون خروج از موضوع حداکثر ظرف سه دقیقه تذکر دهند و اگر مربوط به آن جلسه نباشد بعد از نطق و یا پایان جلسه، قبل از اعلام ختم آن حداکثر ظرف سه دقیقه تذکر دهند چنانچه رئیس تذکر را وارد بداند موظف است به آن ترتیب اثر دهد (ماده (۱۸۲) آیین‌نامه).

۱۰-۴-۱. حق شرکت در جلسات سایر کمیسیون‌ها

نماینده حق دارد علاوه بر کمیسیونی که عضو است، در جلسات سایر کمیسیون‌ها نیز

حاضر گردد. مطابق ماده (۵۷) آیین‌نامه هر نماینده در صورت تمایل می‌تواند در کمیسیون‌های دیگر مجلس، با حق اظهارنظر و بدون حق رأی شرکت کند. براین اساس نماینده می‌تواند در سایر کمیسیون‌ها حاضر شده و اظهارنظر نماید لکن دارای حق رأی نبوده و نمی‌تواند در رأی‌گیری شرکت نماید.

۱۱-۴-۱. حق درخواست مسکوت ماندن طرح یا لایحه

نمایندگان حق دارند تا تقاضای مسکوت ماندن طرح یا لایحه خاصی را مطرح نمایند. در صورتی که حداقل ۲۵ نفر از نمایندگان تا قبل از اتمام رسیدگی نهایی در مجلس کتباً از مجلس تقاضا کنند که طرح یا لایحه قانونی واصل شده به مجلس برای مدت معینی مسکوت بماند، پس از توضیح یکی از پیشنهاددهندگان به مدت پنج دقیقه و پاسخ آن از طرف یک مخالف به مدت حداکثر پنج دقیقه، رأی گرفته می‌شود. تقاضای مسکوت ماندن لایحه بدون موافقت معاون حقوقی و امور مجلس رئیس‌جمهور یا وزیر یا معاون امور مجلس زیربط پذیرفته نخواهد شد. تقاضای مسکوت ماندن در هر طرح و لایحه فقط برای یک مرتبه مجاز خواهد بود. هیئت رئیسه موظف است پس از گذشت مدت مسکوت ماندن، طرح یا لایحه را مجدداً در دستور کار مجلس قرار دهد. (ماده (۱۸۰) آیین‌نامه).

چنانچه تقاضای مسکوت ماندن برای انجام اصلاحات طرح یا لایحه باشد پس از تصویب مسکوت ماندن به کمیسیون زیربط جهت انجام اصلاحات ارجاع می‌گردد (تبصره ماده (۱۸۰) آیین‌نامه).

۵-۱. حقوق نظارتی

ابزارهای نظارتی مجلس شورای اسلامی به‌طور جداگانه در گزارشی مستقل از همین مجموعه منتشر شده است. لذا در این قسمت به اختصار به حقوق قانونی که یک نماینده به تنهایی برای نظارت بر دولت و مسئولین دولتی در اختیار دارد می‌پردازیم و تفصیل این مطالب را به گزارش مربوط به نظارت وا می‌نهم.

۱-۵-۱. حق احضار وزیر

نمایندگان می‌توانند وزیر را احضار نمایند. طبق ماده (۶۴) «در صورتی که نمایندگان لازم بدانند بنا به پیشنهاد رئیس مجلس و یا ۱۵ نفر از نمایندگان و تصویب مجلس شورای اسلامی، وزرا مکلف به حضور در مجلس می‌باشند و هرگاه تقاضا کنند و مطلبی داشته باشند، مطالب آنان استماع می‌شود».

۲-۵-۱. تذکر شفاهی

مطابق اصل هشتمادوچهارم قانون اساسی هر نماینده مجلس می‌تواند در کلیه مسائل داخلی و خارجی اظهارنظر نماید. اگرچه این اصل کلی بوده و اظهارنظر مذکور در این اصل لزوماً به‌منظور تذکر نیست، لکن نمایندگان مجلس با استناد به این اصل می‌توانند در نطق‌های پیش از دستور مجلس تذکراتی را به مسئولین اجرایی بدهند.

۳-۵-۱. تذکر کتبی

در کلیه مواردی که نماینده یا نمایندگان مطابق قانون اساسی حق سؤال از رئیس جمهور یا وزیر درباره یکی از وظایف آنان دارند، می‌توانند درخصوص موضوع موردنظر به رئیس جمهور و وزیر مسئول کتباً تذکر دهند. هیئت رئیسه تذکر

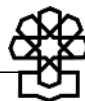
را به رئیس‌جمهور یا وزیر مربوط ابلاغ و خلاصه آن را در جلسه علنی مجلس عنوان می‌نماید (ماده (۱۹۲) آیین‌نامه).

۴-۵-۱. سؤال

مطابق اصل هشتاد و هشتم قانون اساسی نمایندگان مجلس می‌توانند از هریک از وزرا درخصوص وظایف آنها سؤال نمایند. در هر مورد که هریک از نمایندگان از وزیر مسئول، درباره یکی از وظایف آنان سؤال کنند، وزیر موظف است در مجلس حاضر شود و به سؤال جواب دهد و این جواب نباید بیش از ده روز به تأخیر افتد مگر با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای اسلامی (اصل هشتاد و هشتم قانون اساسی).

۵-۵-۱. حق درخواست تحقیق و تفحص

اگرچه تحقیق و تفحص از دستگاه‌های دولتی نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی دارد، لکن هریک از نمایندگان می‌تواند تقاضای تحقیق و تفحص را انجام دهد. هرگاه نماینده‌ای، تحقیق و تفحص در هریک از امور کشور را لازم بداند تقاضای خود را به صورت کتبی به هیئت رئیسه مجلس تسلیم نموده و هیئت رئیسه ظرف ۴۸ ساعت آن را به کمیسیون تخصصی ذیربط جهت رسیدگی ارجاع می‌نماید. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف دو هفته از تاریخ وصول، اطلاعاتی را که در این زمینه کسب نموده در اختیار متقاضی یا متقاضیان قرار دهد. در صورتی که متقاضی یا متقاضیان، اطلاعات کمیسیون را کافی تشخیص ندهند، کمیسیون موظف است ظرف یک هفته از متقاضی یا متقاضیان و بالاترین مقام دستگاه اجرائی ذیربط دعوت به عمل آورد و دلایل ضرورت تحقیق و تفحص و نظرات مقام فوق‌الذکر را استماع

نماید و تا مدت ده روز گزارش خود را مبنی بر تصویب یا رد تقاضای تحقیق و تفحص به هیئت رئیسه مجلس ارائه دهد. این گزارش خارج از نوبت در دستور هفته بعد مجلس قرار می‌گیرد و پس از توضیح سخنگوی کمیسیون و صحبت نماینده متقاضی تحقیق و تفحص هرکدام حداکثر به مدت ده دقیقه، گزارش کمیسیون بدون بحث به رأی گذاشته خواهد شد. در صورت تصویب انجام تحقیق و تفحص، موضوع به همان کمیسیون تخصصی ذیربط جهت رسیدگی ارجاع می‌گردد.

۲. تکالیف نمایندگی

تکالیف نمایندگی مشتمل بر وظایف و تعهدات زیر است:

۲-۱. رعایت نظم و انضباط

تکالیفی که نمایندگان طبق قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی برعهده دارند، مبنایی برای نظارت رئیس مجلس بر نمایندگان خواهد بود. طبق ماده (۷۸) قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی نمایندگان براساس مسئولیت نمایندگی، متعهد و ملتزم به حفظ حیثیات مجلس و نمایندگان و رعایت نظم و نوبت و اجرای آیین نامه داخلی می‌باشند. در مواردی که نماینده‌ای رعایت تعهدات فوق را نکند، اقدامات ذیل به ترتیب از طرف رئیس به عمل خواهد آمد:

۱. تذکر شفاهی در جلسه علنی،

۲. اخطار در جلسه علنی،

۳. احضار و توبیخ متخلف در جلسه هیئت رئیسه.

همچنین رئیس جلسه نسبت به نمایندگانی که از موضوع مذاکره خارج می‌شوند و یا بدون اجازه صحبت می‌کنند و همچنین نسبت به نمایندگانی که به واسطه عدم رعایت آیین‌نامه داخلی یا به انحاء دیگر رعایت نظامات مجلس را نمی‌نمایند تذکر می‌دهد (ماده (۷۹) آیین‌نامه).

علاوه بر این، ممکن است که تکرار تذکر، موجب دادن اخطار (مجازات اداری سنگین تر) گردد. طبق ماده (۸۰) در صورتی که رئیس به یکی از نمایندگان دو بار تذکر دهد و نماینده مجدداً از حدود نظم خارج گردید، رئیس به او اخطار می‌دهد. عدم توجه به تذکر، سبب توبیخ (مجازات اداری سنگین تر) گردد. توبیخ که سبب درج در پرونده و گزارش در مجلس می‌شود در موارد ذیل اجرا می‌گردد:

۱. در صورتی که نماینده‌ای پس از اخطار در همان جلسه از حدود نظم خارج شود،

۲. در صورتی که نماینده‌ای ظرف مدت یک ماه چهار مرتبه در جلسات متوالی یا

۶ مرتبه در مجموع مورد تذکر واقع شده باشد،

۳. کسانی که بیش از سه جلسه متوالی یا در مجموع پنج جلسه در یک ماه تأخیر

غیرمجاز داشته باشند (ماده (۸۱) آیین‌نامه).

همچنین قطع کلام ناطق و عدم مراعات سکوت از طرف نمایندگان و هرگونه

تهمت و توهین و ایرادگیری‌های شخصی و حرکات و تظاهراتی که موجب بی‌نظمی

مجلس باشد ممنوع است و مرتکب مشمول مجازات‌های مندرج در این آیین‌نامه

خواهد گردید. رئیس مجلس مسئول جلوگیری از این تخلفات است (ماده (۱۱۰)

آیین‌نامه).

شایان ذکر است که در راستای کارآمدی مجلس و اعمال نظارت بر مجلس و نمایندگان و پس از فرمایشات مقام معظم رهبری درخصوص اعمال نظارت مجلس بر نمایندگان در تاریخ ۱۳۸۹/۳/۱۸، «طرح نظارت بر نمایندگان» در تاریخ ۱۳۸۹/۷/۴ اعلام وصول شده که در حال بررسی در مجلس است.

۲-۲. حضور در جلسات مجلس و کمیسیون

نماینده باید در جلسات مجلس و کمیسیون خود حاضر گردد. نماینده‌ای که بیش از یکصد ساعت متوالی یا ۲۵۰ ساعت غیرمتوالی از اوقات رسمی جلسات مجلس و کمیسیون را بدون عذر موجه در یکسال غیبت نماید، مستعفی شناخته خواهد شد. همچنین نماینده‌ای که به علت ناتوانی جسمی و یا بیماری بیش از چهار ماه در یکسال غیبت موجه داشته باشد بنا به درخواست ۳۰ نفر از نمایندگان و تصویب دوسوم نمایندگان حاضر مبنی بر عجز وی از ایفای وظایف نمایندگی، سمت نمایندگی خود را از دست می‌دهد. (ماده (۸۸) آیین‌نامه).

ازسوی دیگر به غیبت و تأخیر غیرموجه حقوق تعلق نمی‌گیرد (ماده (۸۹) آیین‌نامه)، همچنین غیبت، تأخیر غیرموجه نمایندگان پیش از پایان جلسه مجلس اعلان و در صورت مذاکرات مجلس ثبت خواهد شد (ماده (۹۱) آیین‌نامه). علاوه بر این غیبت غیرموجه از دو جلسه کمیسیون در حکم غیبت از یک جلسه رسمی مجلس می‌باشد (تبصره ماده (۹۱) آیین‌نامه).

نحوه محاسبه غیبت‌ها بدین صورت است که «محاسبه ساعات غیبت در کمیسیون‌ها با رؤسای کمیسیون‌ها و در جلسات رسمی مجلس با هیئت رئیسه

می‌باشد و در هر دو صورت، اعلان رسمی غیبت با هیئت رئیسه مجلس خواهد بود. هیئت رئیسه موظف است غیبت و تأخیر غیرموجه نمایندگان در کمیسیون‌ها را هر ماه به اطلاع نمایندگان برساند» (ماده (۹۰)).

نمایندگان باید در روزی که قبلاً برای تشکیل جلسه رسمی معین می‌شود در مجلس حاضر شوند. در صورت تأخیر بدون عذر موجه از طرف هیئت رئیسه توبیخ خواهند شد. همچنین، هریک از نمایندگان که در موقع اخذ رأی با اعلام قبلی رئیس مجلس مبنی بر منع خروج از جلسه بدون عذر موجه خارج شود، مستحق توبیخ خواهد بود و در صورت تکرار تأخیر و غیبت، مقررات آیین‌نامه از طرف هیئت رئیسه درباره او اجرا خواهد شد. اسامی نمایندگانی که سه بار غیبت غیرموجه در یک ماه داشته باشند در روزنامه‌ها درج خواهد شد (ماده (۹۷) آیین‌نامه).

۳-۲. لزوم عضویت در یک کمیسیون و شرکت در کمیسیون دیگر در صورت تقاضا

هر نماینده باید در یکی از کمیسیون‌های تخصصی عضو شود. طبق ماده (۵۷) هر نماینده بجز رئیس مجلس، ملزم است عضویت یکی از کمیسیون‌های تخصصی را بپذیرد و در صورت تمایل می‌تواند در کمیسیون‌های دیگر مجلس، با حق اظهارنظر و بدون حق رأی شرکت کند، البته عضویت در کمیسیون‌های تحقیق و تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس مانع از عضویت در کمیسیون دیگر نخواهد بود.

همچنین ممکن است نماینده به جلسه کمیسیون دیگری دعوت گردد، که در این صورت باید در آن جلسه حاضر شود. مطابق ماده (۱۴۹) آیین‌نامه در صورتی که از طرف کمیسیون برای ادای توضیح یا شرکت در مذاکرات دعوت شده باشند باید

شرکت نمایند ولی حق رأی ندارند.

۴-۲. شرکت در رأی‌گیری

یکی از وظایف ذاتی نمایندگی مجلس رأی دادن در موارد رأی‌گیری در طرح‌ها و لوایح و سایر موضوعات در مجلس است. اهمیت این وظیفه نمایندگی از آنجا روشن می‌شود که مناط رأی‌گیری در مجلس در اغلب موارد تعداد نمایندگان حاضر در مجلس است. در اغلب طرح‌ها و لوایح رأی اکثریت مطلق نمایندگان حاضر مناط رأی آوردن به حساب می‌آیند، لذا عدم اظهار رأی در رأی‌گیری نهایی مؤثر واقع خواهد شد. براساس تبصره ماده (۱۲۴) اسامی موافقین، مخالفین و ممتنعین و کسانی که در رأی‌گیری شرکت نکرده و یا بعد از اعلام اخذ رأی از تالار خارج شده‌اند، بدون اینکه در جلسه قرائت شود، در صورت مشروح مذاکرات مجلس ثبت می‌گردد. عدم شرکت در رأی‌گیری برخلاف وظایف ذاتی نمایندگی و مغایر با قسم نمایندگان مجلس به حساب می‌آید.

۵-۲. تصویب قوانین به منظور اجرای اسناد بالادستی

اسناد بالادستی قوانین عادی شامل «قانون اساسی» و «سیاست‌های کلی نظام» می‌شوند که اجرایی کردن آنها در بسیاری از موارد نیازمند تصویب قوانین جدید توسط مجلس شورای اسلامی است. اجرایی شدن برخی از اصول قانون اساسی نیازمند تصویب قانون عادی است که این امر در برخی از اصول قانون اساسی نیز تصریح شده است. به طور مثال اصل هشتم قانون اساسی مقرر می‌دارد: «در

جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای است همگانی و متقابل برعهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت. شرایط و حدود و کیفیت آن را قانون معین می‌کند «والمؤمنون و المؤمنات بعضهم اولیاء بعضهم اولیاء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر»، در این اصل امر به معروف و نهی از منکر یک تکلیف همگانی دانسته شده است که شرایط آن باید در قانون مصوب مجلس تشریح شود. بنابراین اجرای این اصل مهم قانون اساسی در گرو تصویب قانون عادی بوده و قبل از تصویب چنین قانونی امکان اجرایی کردن آن وجود ندارد. لذا مجلس شورای اسلامی مکلف است قوانین لازم برای اجرای اصول قانون اساسی را به تصویب برساند.

سند بالادستی دیگر «سیاست‌های کلی نظام» است. طبق بند «۱» اصل یکصد و دهم قانون اساسی یکی از وظایف رهبری عبارت است از «تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام»، رهبر معظم انقلاب در همین راستا تاکنون سیاست‌های کلی نظام در بخش‌های مختلفی را ابلاغ کرده‌اند. هریک از قوای سه‌گانه برای اجرایی کردن این سیاست‌ها دارای تکالیفی هستند. مجلس شورای اسلامی نیز موظف است برای اجرایی کردن سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری قوانین لازم را به تصویب برساند. به عنوان مثال معظم‌له در ابتدای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی تصریح داشتند «اجرای این سیاست‌ها مستلزم تصویب قوانین جدید و بعضاً تغییراتی در قوانین موجود است، لازم است دولت و مجلس محترم در این زمینه با یکدیگر همکاری نمایند». همان گونه که در مرقومه مقام معظم رهبری نیز اشاره شده است

به منظور اجرای سیاست‌های کلی نظام علاوه بر تصویب قوانین جدید، بعضاً تغییر قوانین موجود نیز ضروری است که مجلس شورای اسلامی باید اقدام مقتضی را در این راستا انجام دهد.

۶-۲. التزام به سوگند

بر اساس اصل شصت و هفتم قانون اساسی نمایندگان مجلس در اولین جلسه مجلس سوگند یاد می‌کنند. نمایندگان در برابر قرآن مجید (و نمایندگان اقلیت‌های دینی با ذکر کتاب آسمانی خود) سوگند یاد می‌کنند که پاسدار حریم اسلام و نگاهبان دستاوردهای انقلاب اسلامی ملت ایران و مبانی جمهوری اسلامی باشند، امانت و تقوا را رعایت نمایند و همواره به استقلال و اعتلای کشور و حفظ حقوق ملت و خدمت به مردم پایبند باشند، از قانون اساسی دفاع کنند و در گفته‌ها و نوشته‌ها و اظهارنظرها، استقلال کشور و آزادی مردم و تأمین مصالح آنها را مد نظر داشته باشند (اصل شصت و هفتم قانون اساسی). این سوگند به لحاظ شرعی برای نمایندگان تعهد و مسئولیت ایجاد کرده و نمایندگان همواره باید به مفاد این قسم خود پایبند بوده و تلاش خود را برای عمل کردن به آن مبذول دارند.

۷-۲. پاسخگویی در مقابل مردم

مطابق اصل هشتاد و چهارم قانون اساسی هر نماینده در برابر تمام ملت مسئول است. بر این اساس هریک از نمایندگان مجلس اگرچه از حوزه انتخابیه مشخصی انتخاب شده‌اند لکن تنها نماینده مردم آن حوزه نبوده و پس از انتخاب شدن به عنوان نماینده

مجلس، نماینده تمام ملت محسوب می‌شوند. همچنین مسئولیت در برابر مردم مستلزم پاسخگویی به مردم و مطالبات آنهاست و نماینده باید در برابر مردمی که نماینده آنها محسوب می‌شود پاسخگوی اعمال خود باشد.

منابع و مآخذ

۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
۲. قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی.
۳. سیاست‌های کلی نظام.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۰۹۳

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: با نمایندگان مردم در مجلس نهم ۷. تکالیف و اختیارات نمایندگی مجلس

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق عمومی)

تهیه و تدوین: محمدبرزگر خسروی

ناظر علمی: حجت‌الاسلام والمسلمین جلیل محبی

مقتاضی: معاونت پژوهشی

ویراستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی:

۱. نمایندگی

۲. مصونیت

۳. قانونگذاری

۴. نظارت

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۱۱/۳